

УДК 37.02

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/40-2-31>**Марина КОРДУБАН,***orcid.org/0000-0002-7253-6627*

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри дошкільної педагогіки і фахових методик

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

(Харків, Україна) *marinakorduban@gmail.com***Юлія ВОСКОБОЙНИКОВА,***orcid.org/0000-0002-4729-8217*

студент магістратури факультету дошкільної освіти

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

(Харків, Україна) *julia35vosk@gmail.com*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті висвітлена проблема підготовки майбутніх вихователів до розвитку логічного мислення дошкільників за допомогою інноваційних технологій. З'ясовано, що логічне мислення дитини проходить тривалий шлях розвитку. Охарактеризовано поняття «мислення» як вищий пізнавальний процес. Зазначено, що мислення формується і розвивається протягом дитинства під впливом різних соціальних умов.

У статті звернено увагу на складники здібностей розумового розвитку дошкільників: уміння міркувати, орієнтуватися в усьому, що оточує дітей, належно оцінювати життєві ситуації, ухвалювати самостійні рішення, аргументувати свої міркування, помічати і розкривати причинно-наслідкові зв'язки в довкіллі. Зауважено, що в освітньому процесі закладу дошкільної освіти важливо не просто дати дітям певні знання, діагностувати відповідні навички, а і сформувані їх як особистісні характеристики. Наголошено, що взаємодію дитини з дорослим треба розглядати як джерело логічного розвитку дошкільників. Уже з перших тижнів освітнього процесу правильно організована взаємодія підвищує в дітей допитливість і пошукову поведінку, сприяє більш ранньому розвитку особистісних якостей та індивідуальних здібностей логічного мислення.

У статті зазначено, що підготовленість майбутніх вихователів до розвитку логічного мислення дошкільників за допомогою інноваційних технологій є важливим питанням сучасної освіти. Розкрито сутність мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного компонентів підготовленості майбутніх вихователів до використання інноваційних технологій в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. З'ясовано, що стрижневим компонентом у системі підготовки майбутніх вихователів до використання інноваційних технологій в освітньому процесі закладу дошкільної освіти є мотиваційно-ціннісний компонент, що відображає сформованість ціннісного ставлення майбутніх вихователів до інноваційних технологій та педагогічної діяльності взагалі.

Доведено, що інноваційні технології мають невичерпні можливості в підготовці майбутніх вихователів, у формуванні та розвитку їхньої особистості, удосконаленні провідних індивідуально-психічних і професійних якостей, збагаченні світоглядно-культурологічної, психолого-педагогічної та фахово-методичної підготовки, у формуванні педагогічної майстерності здобувачів вищої освіти як майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: підготовка майбутніх вихователів, інноваційні технології, логічне мислення, діти дошкільного віку.

Marina KORDUBAN,*orcid.org/0000-0002-7253-6627*

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Preschool Pedagogy and Professional Methods

H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

(Kharkiv, Ukraine) *marinakorduban@gmail.com***Yulia VOSKOBOYNYKOVA,***orcid.org/0000-0002-4729-8217*

Master's Student at the Faculty of Preschool Education

H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

(Kharkiv, Ukraine) *julia35vosk@gmail.com*

TRAINING OF FUTURE KINDERGARTEN TEACHERS FOR THE DEVELOPMENT OF LOGICAL THINKING OF PRESCHOOLERS WITH THE HELP OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES

The article highlights the problem of training future kindergarten teachers for the development of logical thinking of preschoolers with the help of innovative technologies. It has been found that a child's logical thinking goes a long way. The concept of thinking is characterized as a higher cognitive process. It is noted that thinking is formed and developed during childhood under the influence of various social conditions.

The article draws attention to the components of the mental development abilities of preschoolers: the ability to reflect, to navigate everything that concerns children, to assess life situations properly, to take independent decisions, to argue their opinions, to notice and disclose cause-and-effect relationships in the environment. It is noted that in the education process of preschool institution it is important not only to give children certain knowledge, but to diagnose relevant skills and also to form them as personal characteristics. It is emphasized that the interaction of a child with an adult should be considered as a source of logical development of preschoolers. From the first weeks of the education process, properly organized interaction increases children's curiosity and exploratory behavior, promotes the earlier development of personal qualities and individual abilities of logical thinking.

The article states that the training of future kindergarten teachers for the development of logical thinking of preschoolers through innovative technologies is an important issue of modern education. The essence of motivation and value, cognitive thinking, operation and activity components training of future kindergarten teachers to use innovative technologies in the education process of preschool institution is revealed. It was found that the core component in the system training of future kindergarten teachers for the use of innovative technologies in the educational process of preschool institution is a motivational and value component that reflects the formation of the value attitude of future educators to innovative technologies and pedagogical activities in general.

It is proved that innovative technologies have inexhaustible opportunities in training future kindergarten teachers in the formation and development of their personality, improving the leading individual mental and professional qualities, enriching the worldview and cultural, psychological, pedagogical and professional training, in forming the pedagogical skills of higher education as future kindergarten teachers of preschool institution.

Key words: training of future kindergarten teachers, innovative technologies, logical thinking, preschool children.

Постановка проблеми. Підготовка майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти (далі – ЗДО) має здійснюватись з урахуванням швидкоплинного розвитку сучасного суспільства, а отже, спиратись на провідні педагогічні надбання сьогодення. За таких умов однією з актуальних проблем у галузі освіти є модернізація роботи зі здобувачами освіти як майбутніми професіоналами. Основні напрями розвитку освіти, що визначені «Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр.», Базовим компонентом дошкільної освіти, Законом України «Про дошкільну освіту», передбачають модернізацію системи освіти в усіх її галузях. Завдання модернізації освіти визначають: відхід від авторитарної педагогіки; створення умов для формування активної, відповідальної, творчо мислячої особистості, здатної до самоосвіти та саморозвитку; забезпечення умов для реалізації та самореалізації дитини в різних видах її діяльності, розвитку її логічного мислення.

Концептуальні положення щодо змісту й організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти ґрунтуються на засадах Конституції України, законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», інших нормативних документах. Зміст освітнього процесу в закладах дошкільної освіти визначається Базовим компонентом

дошкільної освіти і реалізується відповідно до освітніх програм розвитку дітей «Впевнений старт», «Дитина», «Стежина», «Світ дитинства», «Дитина в дошкільні роки», «Соняшник», «Граїлик», «Українське дошкільля», «Україна – моя Батьківщина», «Скарбниця моралі», «Про себе треба знати, про себе треба дбати», «Радість творчості» тощо, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України.

Аналіз досліджень. Аналіз психолого-педагогічної літератури (Богуш, 2014: 437; Богуш, Луцан, 2014: 302) свідчить, що ефективним засобом модернізації системи підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти є використання в освітньому процесі інноваційних технологій. Теоретико-методологічні засади використання інноваційних технологій в освітньому процесі склалися під впливом прогресивних ідей мислителів, педагогів різних історичних епох, а саме: Г. Ващенко, А. Макаренка, С. Русової, Г. Сковороди, В. Сухомлинського, К. Ушинського й інших. У зарубіжній науці ці питання пов'язані з іменами Б. Блума, Д. Бруднера, Г. Грейса, Д. Хамбіна й інших. В українській теорії та практиці освіти проблемам модернізації змісту підготовки майбутніх вихователів ЗДО присвячено наукові праці Т. Андрущенко, Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Зданевич, Е. Кар-

пової, І. Княжевої, М. Машовець, І. Мардарової, В. Нестеренко, Г. Підкурғанної, Т. Поніманської, І. Рогальської-Яблонської, Г. Сухорукової, Т. Степанової, О. Трифонової та інших.

Проблема розвитку мислення в дітей та різні його прояви досліджувалися в таких напрямках, як: розвиток мислення як психологічний процес (О. Леонт'єв, О. Смирнов, Д. Ельконін, П. Блонський, А. Брушлинський, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов та інші), педагогічні засади мислення (Л. Войтко, Л. Занков, Г. Костюк, І. Лернер, В. Паламарчук, В. Сухомлинський та інші). Аналіз науково-педагогічної літератури (Бахов, 2015: 449; Любченко, 2011: 79–86; Дубасенюк, 2009: 564; Тарадюк, 2009: 164) показав, що використання інноваційних технологій в освіті має глибокі історичні підвалини. Так, науковці Г. Клімова, С. Іванов, Л. Шевченко зазначають, що інноваційний розвиток – це спосіб функціонування соціальних систем, за якого тенденції впровадження нових ідей, технологій, норм і цінностей в усіх сферах суспільства переважають над протилежними тенденціями збереження наявного стану (Клімова, 2015: 15). О. Дубасенюк виокремлено концепції, що характеризують інновації в сучасній освіті, як-от: традиційна – на основі академічного підходу до освітнього процесу; раціоналістична – на основі ефективної технології; гуманістична – з опорою на індивідуальні особливості особистості (Любченко, 2011: 14–18). Категоріальними показниками інновації автор убачає інноваційний процес, діяльність, потенціал та середовище (Любченко, 2011: 45–47).

Мета статті – висвітлення основних питань підготовки майбутніх вихователів до розвитку логічного мислення дошкільників за допомогою інноваційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Дошкільна освіта – цілісний процес, спрямований на забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних, фізичних та культурних потреб. У психолого-педагогічній літературі логічне мислення визначається як вища форма інтелектуальної діяльності дитини, що розвивається тривалий період. Саме в дошкільному віці дитина набуває можливості розмірковувати, ставити питання, будувати докази і робити висновки. Про необхідність розвитку логічного мислення йдеться в пояснювальних записках до освітніх програм ЗДО, у методичних посібниках для вихователів, проте спеціальної програми з формування логічних прийомів мислення немає. Отже, у дітей старшого дошкільного віку є утруднення з опану-

вання початкових прийомів логічного мислення, що позначається і на опануванні навчального матеріалу в закладах загальної середньої освіти.

Як зазначається у психологічній літературі, мислення – це вищий пізнавальний процес, що є породженням нових знань, активною формою творчого відображення і перетворення людиною дійсності, особливість якого полягає у виявленні суттєвих, необхідних зв'язків, що ґрунтуються на реальних закономірностях. Мислення розпочинається із запитання, на яке людина може відповісти, сприймаючи певні об'єкти (Богуш, 2014: 120–124).

Психолого-педагогічним дослідженням І. Любченко «Педагогічні засади розвитку логічного мислення у старших дошкільників, інноваційні підходи виконання концепції розвитку дошкільної освіти 2010–2016 рр.» доведено, що мислення формується і розвивається протягом дитинства під впливом різних соціальних умов. На ранніх етапах розвитку дошкільників, у зв'язку з обмеженістю їхнього досвіду, міркування виявляється дуже наївним. Процес міркування в дошкільників набуває послідовного характеру через отримання дітьми нових знань про явища дійсності (Любченко, 2011: 134; Любченко, 2011: 79–86).

На думку вчених Л. Войтко, Л. Занкова, Г. Костюка, І. Лернера, найбільш сприяє розвитку дитини образне мислення. Отже, доступні для розуміння дітьми дошкільного віку суттєві властивості предмета або явища уможливають створення образу цих речей в уяві. Дослідники вважають, що в разі прихованості властивостей предмета і неможливості їх уявити ці властивості можна описати словами або символами, що без логічного мислення неможливо. Дитина починає мислити, а отже, помічати, пояснювати причинно-наслідкові зв'язки між об'єктами і явищами; пізнає нове, невідоме, намагається відшукувати пояснення в самій природі речей, за участі дорослих робить узагальнення їхніх ознак.

Як свідчить освітня діяльність педагогів-практиків із дітьми старшого дошкільного віку, процес пізнання дитиною починається з відчуття і сприймання навколишніх предметів, образи яких зберігаються в пам'яті. Оскільки розвиток – це системний, цілісний процес кількісних, якісних, структурних і функціональних змін людини, то й вплив на дитину, становлення її як особистості повинен мати цілеспрямований і комплексний характер. Без знань загальних закономірностей розвитку організму, психіки й особистості дошкільника робота педагога не буде ефективною. Розвиток дітей неможливий і без створення

умов для їхньої самореалізації у взаємодії із предметним світом і світом людських взаємин.

Відповідно до положень Базового компонента дошкільної освіти вихователь повинен діагностувати у вихованців уміння міркувати, орієнтуватися в усьому, що їх оточує, належно оцінювати життєві ситуації, ухвалювати самостійні рішення, аргументувати свої міркування, помічати і розкривати причинно-наслідкові зв'язки в довір'ї. Наведені вміння становлять перелік здібностей розумового розвитку дошкільників. За таких умов першочерговими завданнями вихователя є не робота щодо надання дітям знань, умінь, а формування навичок як особистісних характеристик. Удосконалення механізмів узгодженої діяльності двох сигнальних систем є фундаментом для розвитку операцій мислення дітей дошкільного віку. У побуті діти часто висловлюють судження, які цілком правильні. Тому провідні педагоги в галузі дошкільної освіти стверджують, що дошкільники можуть висловити коректні логічні судження і дійти порівняно правильних висновків, коли розв'язують завдання, які знайомі їм за змістом та умовами. Отже, діти навчаються відшукувати і встановлювати найістотніші ознаки у предметах і явищах, знаходити істотні залежності, зв'язки між ними, у них швидко розвиваються логічні форми мислення. Для цього вихователю необхідні досвід та знання (Богуш, 2014: 302).

Вихователі повинні звертати увагу дітей на окремі якості об'єктів та явищ, залучати їх до аналізу, зіставлення, виділення ознак предметів, встановлювати зв'язки між ними. Завдяки такій роботі вихователя діти глибше сприймають побачене, активніше мислять, краще доходять самостійних висновків, ретельніше обмірковують свої відповіді. Тобто взаємодію дитини з дорослим треба розглядати як джерело логічного розвитку дошкільників. Уже з перших тижнів освітнього процесу у ЗДО правильно організована взаємодія підвищує в дітей допитливість і пошукову поведінку, сприяє більш ранньому розвитку особистісних якостей та індивідуальних здібностей логічного мислення. Тому здобувач вищої освіти передусім має бажати використовувати різні педагогічні технології у своїй майбутній професійній діяльності у ЗДО.

«Інновації в освіті – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану» (Любченко, 2011: 20–23). Підготовленість майбутніх вихователів до використання

інноваційних технологій в освітньому процесі ЗДО – складне динамічне психічне утворення, яке виражає сукупність інтелектуальних, мотиваційних, діяльнісних і емоційно-вольових складових частин психіки. Стрижневим компонентом у системі підготовленості майбутніх вихователів до використання інноваційних технологій в освітньому процесі ЗДО є мотиваційно-ціннісний компонент, що відображає сформованість почуттєво-ціннісного ставлення майбутніх вихователів до інноваційних технологій зокрема та до педагогічної діяльності загалом. Сформованість цього компонента характеризується усвідомленням можливостей використання інноваційних технологій як конструктивно значущої складової частини професійної діяльності, що відкриває перспективи розвитку особистості майбутнього вихователя як професіонала. Тому і постає питання про підготовку майбутніх вихователів до використання інноваційних технологій в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури показав, що теорія і практика використання інноваційних технологій в освіті пройшла еволюційний шлях від несвідомого й епізодичного використання інноваційних технологій до цілеспрямованого наукового застосування інноваційних технологій в освітньому процесі закладів освіти (Ничкало, 2018: 440; Бахтіярова, 2016: 171). Але тільки творче використання інноваційних технологій може забезпечити ефективність освітнього процесу. Репродуктивне застосування інноваційних технологій призведе до негативного ставлення щодо їх впровадження (Дичківська, 2015: 302; Довбищенко, 2013: 6–37). Мотиваційно-ціннісний компонент підготовленості майбутніх вихователів до використання інноваційних технологій в освітньому процесі ЗДО створює передумови для розвитку когнітивного й операційно-діяльнісного компонентів. Тому під час організації процесу засвоєння майбутніми вихователями будь-яких знань потрібно насамперед спланувати практичну діяльність, яка забезпечить їх засвоєння. Важливо також освітньому закладу забезпечити їхню психолого-педагогічну, фахову, методичну та практичну підготовку до використання інноваційних технологій у ЗДО. Операційно-діяльнісний компонент підготовленості майбутніх вихователів до використання інноваційних технологій в освітньому процесі ЗДО передбачає сформованість умінь і навичок, досвіду, особистісних і професійних якостей майбутніх вихователів ЗДО, які забезпечують успішне використання потенціалу інноваційних технологій.

Висновки. Аналіз досліджуваної проблеми та вивчення стану її розроблення в педагогічній науці дали змогу зробити висновки щодо актуальності та доцільності підготовки майбутніх вихователів до використання інноваційних технологій в освітньому процесі ЗДО. Інноваційні технології мають невичерпні можливості в підготовці май-

бутніх вихователів, у формуванні та розвитку їхньої особистості, удосконаленні провідних індивідуально-психічних і професійних якостей, збагаченні світоглядно-культурологічної, психолого-педагогічної та фахово-методичної підготовки, у формуванні педагогічної майстерності здобувачів вищої освіти як майбутніх вихователів ЗДО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах : підручник. 2-ге вид., доп. і переробл. Київ : Слово, 2014. 437 с.
2. Богуш А., Луцан Н. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи : навчальний посібник. 3-тє вид., доп. Київ : Слово, 2014. 302 с.
3. Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент : колективна монографія / Н. Ничкало та ін. ; за наук. ред. М. Кириченка, Л. Сергєєвої. Київ : ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти» НАПН України, 2018. 440 с.
4. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 302 с.
5. Довбищенко В., Іванюк І., Овчарук О. Каталог інноваційних проєктів та інновацій у сфері дошкільної та загальної середньої освіти України. *Постметодика*. 2013. № 2 (111). С. 6–37.
6. Інноваційні технології навчання : навчальний посібник / Х. Бахтіярова та ін. ; відп. ред. Х. Бахтіярова. Київ : НТУ, 2016. 171 с.
7. Інноваційні технології: теорія, методологія та практика в сучасній науці : колективна монографія / І. Бахов та ін. Київ : Компринт, 2017. 322 с.
8. Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні : монографія / Г. Клімова та ін. ; за ред. Ю. Атаманової, Г. Клімової. Харків : Право, 2015. 449 с.
9. Любченко І. Педагогічні засади розвитку логічного мислення у старших дошкільників, інноваційні підходи виконання концепції розвитку дошкільної освіти 2010–2016 р. : навчально-методичний посібник. Умань : ВПЦ «Візаві», 2011. 134 с.
10. Любченко І. Особливості розвитку логічного мислення у початковій ланці шкільництва. *Теорія та методика навчання та виховання* : збірник наукових праць / за заг. ред. А. Троцько. Харків : ХНПУ, 2011. Вип. 30. С. 79–86.
11. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики : монографія / О. Дубасенюк та ін. ; ред. О. Дубасенюк. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 564 с.
12. Тараджук Н., Панасюк О. Інноваційні технології: креативно-виховний аспект : монографія. Луцьк : Твердиня, 2009. 164 с.

REFERENCES

1. Bogush A. Metodyka navchannya ditej ukrajinskoyi movy v doshkilnih navchalnyh zakladaх [Methods of teaching Ukrainian to children in preschool educational institutions]. Kyiv: Slovo, 2014. 437 p. [in Ukrainian]
2. Bogush A., Lucan N. Movlennyevo-igrova diyalnist doshkilnykiv: movlennyevi igry, situaciyi, vpravy. [Speech and play activities of preschoolers: speech games, situations, exercises]. Kyiv: Slovo, 2014. 302 p. [in Ukrainian]
3. Nychkalo N. G. Vidkrita osvita: innovacijni tehnologiyi ta menedzhment [Open education: innovative technologies and management]. Kyiv: University of Education Management, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, 2018. 440 p. [in Ukrainian]
4. Dychkivska I. M. Innovacijni pedagogichni tehnologiyi [Innovative pedagogical technologies]. Kyiv: Akademvydav, 2015. 302 p. [in Ukrainian]
5. Dovbyshenko V. I., Ivanyuk I. V., Ovcharuk O. V. Katalog innovacijnyh proektiv ta innovacij u sferi doshkilnoyi ta zagalnoyi serednoyi osviti Ukrayiny [Catalog of innovative projects and innovations in the field of preschool and general secondary education of Ukraine]. *Postmethodology*. 2013. № 2 (111). Pp. 6–37. [in Ukrainian]
6. Bahtiyarova H. Sh. Innovacijni tehnologiyi navchannya [Innovative learning technologies]. Kyiv: NTU, 2016. 171 p. [in Ukrainian]
7. Bahov I. S. Innovacijni tehnologiyi: teoriya, metodologiya ta praktyka v suchasnij nauci [Innovative technologies: theory, methodology and practice in modern science]. Comprint, 2017. 322 p. [in Ukrainian]
8. Klimova G. P. Konceptualni zasady stanovlennya innovacijnogo suspilstva v Ukrayini [Conceptual bases of formation of innovative society in Ukraine]. Kharkiv: Pravo, 2015. 449 p. [in Ukrainian]
9. Lyubchenko I. I. Pedagogichni zasady rozvytku lohichnoho myslennya u starshykh doshkil'nykiv, innovatsiyi pidkhody vykonannya kontsepciyi rozvytku doshkil'noyi osvity 2010–2016 r. [Pedagogical bases of development of logical thinking at senior preschoolers, innovative approaches of performance of the concept of development of preschool education 2010–2016.]. Uman: "Vizavi", 2011. 134 p. [in Ukrainian]
10. Lyubchenko I. I. Osoblyvosti rozvytku lohichnoho myslennya u pochatkoviy lantsi shkil'nytstva. [Features of development of logical thinking in the primary level of schooling.]. Kharkiv: KhNPU, 2011. Issue. 30. pp. 79–86. [in Ukrainian]
11. Dubasenyuk O. A. Profesiyna pedahohichna osvita: innovatsiyi tekhnolohiyi ta metodyky : monohrafiya [Professional pedagogical education: innovative technologies and methods: monograph]. Zhytomyr: ZhSU named after I. Franko, 2009. 564 p. [in Ukrainian]
12. Taradyuk N. V., Panasyuk O. P. Innovatsiyi tekhnolohiyi: kreatyvno-vykhovnyy aspekt [Innovative technologies: creative and educational aspect]. Lutsk: Tverdinya, 2009. 164 p. [in Ukrainian]